

En rik lunglavslokal i Söderby-Karl, Uppland JOAKIM EKMAN

Lunglaven (*Lobaria pulmonaria*) (fig 1) var förr en inte alltför ovanlig lav i fuktiga lövskogar i stora delar av landet. Den har på senare tid minskat mycket snabbt pga luftföroreningar och modernt skogsbruk. I vissa områden i södra Sverige har den försvunnit helt (Hallingbäck 1986, Hallingbäck &

Olsson 1987).

I mitten på 70-talet fann jag lunglav på Ramviksudden i Söderby-Karl, ca 19 km NNO Norrtälje. Ramviksudden är den 600 m långa halvö som sticker ut mot norr i Bagghusfjärden. Namnet saknas på topografiska kartan, men det gamla torpet Holmen på uddens SV-del

Fig 1. Lunglav. Foto Göran Thor.

är markerat.

Kärlväxtfloran på Ramviksudden är mycket rik, bla finns tio olika orkidéarter. Detta var anledningen till att större delen av udden 1981 avsattes som naturreservat. Omgivande områden hade under 1960- och 70-talen exploaterats hårt med fritidsbebyggelse och udden hade därför redan några år tidigare avsatts som fritidsområde för att fungera som en "grön lunga".

Vegetation

Vegetationen inom det 9 ha stora reservatet består omväxlande av lundartad ädellövskog och barrskogspartier. En hel del äldre lönnar finns. I övrigt dominerar ek, ask, asp och skogsalm. Hasselinslaget är ställvis rikligt. Vissa träd

bär spår efter lövtäkt. Några små kärr samt en havssträndäng ingår även i det skyddade området.

Udden har tidigare varit relativt öppen. Under senare årtionden har den vuxit igen alltmer. Vid avsättandet av reservatet skedde därför bitvis omfattande röjningar (Käärik 1981).

Lunglav

Lunglaven är spridd inom större delen av reservatet. Förekomsten inventerades 31 mars - 1 april 1990 och visade sig vara osedvanligt stor. Även några bestånd utanför reservatet påträffades (fig 2). Totalt inräknades 206 träd med lunglav. Ett träd med flera stammar från basen räknades som ett individ. Flera trädstammar är rikt draperade

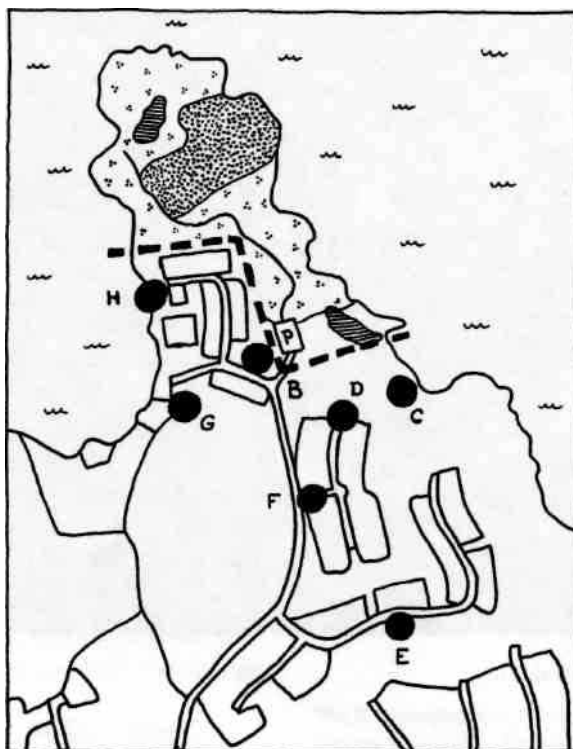

Fig 2. Ramviksudden i Söderby-Karl. Rörviks naturreservat utgörs av området N om den streckade linjen (lokal A i texten).

med lunglav, som här kan bli ända till tre decimeter i diameter. Totala antalet lavbålar uppskattades till 4000-5000. Då vädret den ena inventeringsdagen var torrt kan små lavbålar ha missats.

Lokal A

Detta område utgörs av naturreservatet. Här finns arten på 183 träd, framför allt på äldre lönnar men även på rönn och ask. Den rikaste förekomsten har markerats särskilt på kartan (fig 2, tätprickat).

Lokal B

Lunglav växer här på två askar.

Lokal C

Här finns lunglav rätt rikligt på en lönn.

Lokal D

Området är bebyggt med fritidshus. Lunglav finns på nio lönnar och två ekar. Några hus har en rikt draperad lunglavsek som "vårdträd" vid husknuten.

Lokal E

En frihuggen lönn invid lokalväg i tomtområdet. Helt draperad med lunglav. "Drive-in-förekomst" som förhoppningsvis får vara i fred för "bortstädning".

Lokal F

Tomtmark med fyra lunglavsbevuxna lönnar.

Lokal G

Lundkant med lunglav på två lönnar och en asp.

Lokal H

Lunglav växer på ett vindfälle vid stranden (ask eller lönn). Enda före-

komsten av lunglav på ett vindfälle.

Kärlväxtflora

Bland anmärkningsvärda kärlväxter inom naturreservatet kan nämnas Sankt Pers nycklar (*Orchis mascula*), som finns rikligt både inom och utom reservatet, desmeknopp (*Adoxa moschatellina*), skogslök (*Allium scorodoprasum*), hässleklocka (*Campanula latifolia*), nässelklocka (*C. trachelium*), tandrot (*Cardamine bulbifera*), grönkulla (*Coeloglossum viride*), klasefibbla (*Crepis praemorsa*), Adam och Eva (*Dactylorhiza sambucina*), tibast (*Daphne mezereum*), krissla (*Inula salicina*), tvåblad (*Listera ovata*), nästrot (*Neottia nidus-avis*), storrams (*Polygonatum multiflorum*), lundsmörblomma (*Ranunculus cassubicus*) och underviol (*Viola mirabilis*).

Vårfloran är rik med mängder av blåsippor (*Hepatica nobilis*) och gullvivor (*Primula veris*). Förekomsten av vätteros (*Lathraea squamaria*) är mycket god.

På havsstrandängen i SO växer gott om ängsnycklar (*Dactylorhiza incarnata*) och 1982 inräknades 1599 blommande exemplar. En stor andel är fläckade på ovansidan av bladen, var *haematodes* (Rchb. f.) Soo. Även vitblommiga exemplar förekommer, som mest ca 50 ex. På havsstrandängen fanns tidigare sumpgentiana (*Gentianella uliginosa*), majviva (*Primula farinosa*) och smultronklöver (*Trifolium fragiferum*) men dessa förefaller att ha försvunnit i samband med den igenväxning som skett de senaste åren.

Framtidsutsikter

Lunglavsbeståndet på Ramviksudden bör vara ett av de större i Stockholms

län. Att huvudförekomsten ligger inom Rörviks naturreservat ger hopp för framtiden. Nuvarande skötselplan är emellertid utarbetad innan länsstyrelsen kände till förekomsten och det är därför mycket angeläget att fortsätta skötselåtgärder syftar till att bevara lunglaven. Utom reservatet ligger huvuddelen av förekomsterna på tomtmark. Genom upplysning till markägare skulle det kunna finnas möjlighet att bevara även dessa.

Några ytterligare lokaler

Lunglaven har nyligen påträffats på ytterligare några lokaler i Norrtälje kommun.

Vid inventering av Erkenområdet påträffade Björn Möllersten (muntl medd) två lokaler: Lohärad, på udden 1 km V Yxlan, på ekar samt Lohärad, 450 m NNO Näset (invid Bellberget). Vid Nordisk Lichenologisk Förening i Sveriges höstmöte 1989 sågs lunglav på tre lokaler i Erkenområdet. Lohärad.

250 m S Alsnarens Ö-ände, på en asp, Lohärad, 450 m NNV Näset, på en ek samt 450 m NNO Näset på flera träd vid N-sidan av klubbalkärr. På den sista lokalen växte lunglav tillsammans med bårdlav (*Nephroma parile*) och stuplav (*N. bellum*). Slutligen hittade jag en förekomst våren 1990 i Söderbv-Karl, 650-800 m VSV Granlund (RUBIN 11J 8b 1521, 1620). Dels två bålar på en lönn vid Hörnans utloppsäck, dels ca 20 bålar på en delvis hopstörtad gammelek på hygget V därom.

Citerad litteratur

- Hallingbäck, T. 1986: Lunglavarna, Lobaria, på reträtt i Sverige. Svensk Bot. Tidskr. 80: 373-381.
- Hallingbäck, T. & Olsson, K. 1987: Lunglavens tillbakagång i Skåne. Svensk Bot. Tidskr. 81: 103-108.
- Käärik, A. 1981: Skötselplan för naturreservatet Rörvik i Norrtälje kommun. Länsstyrelsen i Stockholms län.